

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiati her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5. Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara , 29 Teşrinisani , 1928

Sayı: 105

Terbiye ve mefkûre.. Münasebet ve Kiymetleri

— 2 —

Nakili : *KADRI*

Terbiyenin gayesi bilakis bütün mürebbiler için daima aynı şey olacaktır: çocuğun kendisi için en iyi olacağına hükmedilen hayatı yapabilmeğe muktedir bir surette teşhiz etmek: o suretle ki çocuk her fırsatta: 1- ihtiyar edeceği tarzı hareket hakkında bir hüküm vermeğe muktedir olsun; ve 2- bu hükme intibak edip muarız davetlere kendini kaptırmıyacak derecede kuvvetli bulunsun. Bu silaha malik olan adam terbiye edilmiştir; gayeye vasil olunmuş demektir; en iyi olarak kabul edilen hayat tarzı ne ise onu tahakkuk ettirmek mümkün olacaktır. Başka tabirlerle söylemek lâzım gelirse her birimiz insanî mefkûre hakkında muhtelif noktai nazarlara malik olabiliriz. Terbiyenin gayesi bu tahavvülerin fevkindedir. Bu iki gaye lâzım geldiği gibi tefrik edilecek olursa pedagojik nazariyelerde tesadüf edilen tezatlardan mühim bir kısmının önüne geçilmiş olacaktır.

İnsanî mefkûre. — Pedagojinin müphemiyet ve iltibaslarını hazırlayan sebeplerden biri de insanî mefkûre tabiridir. Sanattan, beşerî bir faaliyetten, şeniyeti teşkil eden noksanları ayırdıktan sonra o sanat ve faaliyet hakkında edindiğimiz "kemal," fiki mefkûreyi teşkil eder. Demek ki mefkûre şeniyetin makûsudur! ve hangi sahaya taallûk ederse etsin bir tecrittir. Mefkûre: mutlaktır. Bir mefkûreyi takit etmek demek ona matuf olan amelleri yapmakla beraber, ondan uzaklaştıranları da bertaraf etmek demektir. Fakat insanın hayatı bir tecrit değil, belki tanıdığımız en müşahhas şey-

dir. Ve hayat her şeyden evel yemek, içmek, uyumak, çocuk doğurmak, onu beslemek, büyütmektir; bütün bunları temin için lüzumlu olan menabii elde etmeğe çalışmaktır. İşte çocuğun mukadderatını düşünürken, muallimin ilk karşısına çıkan kaba ve müşahhas anasır bunlardır. Bu mukadderat çocuğun nesebine, ailesinin içtimai muhitine, umumî muhite, iklimi, milliyete, v.s. ait namahdut bir takım anasıra, sonra onun bedenî kabiliyetlerine, sihhatine, cümlei asabiyesinin muvazenesine, zihnî istidatlarına ve teessürî seciyesine bağlıdır.

Yekdiğerinin aynı şeraiti hayatıyeye tabi olan iki çocuk, birbirinden tamamiyle ayrı evsaf gösterir. Zekâsı uyanık, çalâk, alicenap, dikkatli bir kızla, ağır, zekâsız dalgın, havasına tabi bir çocuğu mukayese ediniz. İlk nazarda bu iki hayatı birbirinden tefrik eden girdabı görürsünüz. Diğer taraftan muhakkaktır ki her hayata bir takım mefkûrevî anasır ve yeni kiymetler dahil olur: (bu ondan iyidir), (şu iş vasıtası buna tercih edilir," deriz. Bu mefkûrevî anasır bütün hayatımızda mevcuttur ve her dakika bir rol icra eder. Bununla beraber beşerî bir mevcudiyetin hayatı o kadar mütenevvi bir şeniyetle meşruttur ki, tek başına bütün insanların hayatına şamil olmak iddiasındaki kiymet mefhumlarından hiç birine girmek istemez.

Bundan anlaşılıyor ki terbiye mevzubahs olduğu zaman insanî mefkûre tabiri iki manalıdır: hakikî manası ile alındığı zaman pedagok için haizi kiymet addedilemez. Şüp-

hesiz felsefe, bir mes'eleki teşkil eden bütün şeniyetleri bir tarafa bırakıp hayatın ancak hututu esasiyesi ile meşğul olarak geniş bir terkip ile insanın mukadderatı mefhumunu tespit edebilir. O zaman bir mefkûreye, belki de ulvî bir mefkûreye yükselmek mümkün olur. Fakat bu hiç bir işe yaramamak tehlikesine düşecek kadar umumî bir şeydir; mücerret bir mefhumdur; ve o kadar boştur ki terbiye için bundan istifade edilemez. İnsan mukadderatının "kemal," veya "muhite intibak," olduğunu öğrenmek bize ne temin eder? Bu malûmatın kelimeleri arkasında görülecek şey tatbiki mümkün olmayan ve yahut ta vazih manalardan mahrum bulunan bir takım fikirlerdir: tabiatın en müşahhas vakıası mevzubahs iken şeniyet ihmal edilir. Pedagoji için kabli bir mebdeden kendi gayesini çıkarmak kadar rahat bir şey olamazdı; fakat felsefe ona bu tembellik yastığını hazırlıyamadı. Dinî, ahlâkî, nef'i, ne olursa olsun felsefî bir mefkûreye tamamiyle mutabık olan bir hayat, insanî hayatın inidrasa uğramış bir şeklinden başka bir şey olmaz. Böyle bir mefkûrede biz pedagojik bir sistem çıkarabiliriz; fakat bir terbiye çıkaramayız.

Tecanüsü, ve kendini vücade getiren anasırın aynı neticeye vasil olmasını istiyen bir sistem, ferde ve muhite bağlı olan mütenevvi hususiyetlere intibak edemez. Eflâtuna kadar çıkalım; görürüz ki felsefî-pedagojik hiç bir sistem tatbikata kadar gidebilen bir yol açamamıştır. Biz muhitî şeniyetlere hiç intibka unsuru olmaksızın kendisinden

nazarî bir hayat tipi çıkan kabli bir mebdeden hareket edemiyeceğiz. Bilakis mürebbi hayatı insaniye hakkında doğru bir idrake sahip olmak için onu müşahhas teferruatı içinde görmeğe, şeniyetleri ile, mefkûrevî arzuları ile tezatları ile, zaferleri ve mağlûbiyetleri ile, hatta kazaları ile-muzlim cihetlerini mümkün olduğu kadar ayırt ederek -kucaklamağa çalışacaktır. Şüphesiz felsefî mezhep ona hayatın kiymetini takdir için bir takım kaideler, düsturlar hazırlar. Bu düsturlardan ve kaidelerden sarfı nazar edemiyeceğimizi söylemeğe lüzum yoktur. fakat şeniyet, insanın fizikî ve ruhî mahiyeti, muhit, ve kendi mevcudiyetinin müşahhas tecrübesi, meselenin mutalarını teşkil eder. Müşahede, bu mutalarda iki türlü kiymet gösteriyor : bunlardan bir kısmı insanın ihtiyaçları, iştahları, gırizeleri, bir kelime ile hayat mücadelesini idare eden derunî kuvvetleri ile alakadardır. Diğerleri de ruhumuzun teessürî derinliklerinden çıkar, fakat gene zihnî olan anasırının tesirleri ile, taamüller, muvazalar, içtimâî ve ahlâkî ihtisaslardan çıkan fikrimizin tesirlerine tabi olur. Bunlar mefkûrevî düsturlar ve mebdelerdir. Mürebbi hayatı anlayışında şu iki makule kiymetten ne birini, ne de diğerini bertaraf edemiyecektir: hayat mücadelesini ihmal etmek, hayatı lagvetmek demektir; mefkûrevî anasırdan vazgeçmek, intibakı ve bu suretle de ferdi kaldırmak demek olacaktır. O halde bunlardan her ikisine de istinat edeceğiz. Bu suretle meselenin yeni bir cephesi meydana çıkıyor. Mevzubahs istinadı pek mütehavvil nispetler dahilinde tecrübelerimize göre yapacağız; ekmeğini bütün hayatınca günü gününe kazanmak için mücadele edenlerle, hiç bir maniaya tesadüf etmeden meslekî hayatını konfor içinde geçiren mümtazlarda kiymetler başkadır.

Görülüyor ki mühim bir kısmı itibariyle bu kiymetlerin rolünü muhitin tabiatı tayin eder; yapılacak mücadelenin kesafeti ona bağlıdır. Bu mücadele ne kadar sert ve güç olursa idrakimizde de şenî taraf o kadar hâkim olacaktır. Eğer bilakis muhit, içtimâî muhit, iklim, servet derecesi, v.s. maddî endişeleri önceden bertaraf ediyorsa, şenî kiymetler ehemmiyetlerinden kaybederler, ve mefkûrevî kiymetler birinci sırayı işgal ederler. Bu iki makule kiymetin mütearız tesiri ve bunlardan her birinin kendi hukukunu kiymetlendirmeleri hususundaki mıkıyas, bizim hayat idrakimizin vasfı mümeyyizi olacaktır. Bu iki temayül ileri götürülecek olursa, iki nihaî idrake vasil olunur: bunlardan birisi tabîî ve hotkâm bir hayat idrakidir ki onda nefî kiymetler ancak mevzu kanunlarda bir hudut bulabilir; diğeri dinî; ahlâkî bir mefkûreciliktir. Bu, prensip itibariyle değilse de, vakıat itibariyle yemek ve içmek tahdit olunmuştur. Muallim talebesinin

mukadderatını bu iki münteha arasına koyacaktır. Bilmek icap eder ki çocukların ekserisi bu idrak tarzlarının en adî şekillerine göre büyütülmüşlerdir. Her devirde mefkûre arkasından koşulduğu iddia edilirken maddî menfaatlar takip olunmuştur. Asrımız bu hususta istisna teşkil etmiyor.

Binnetice her terbiyede diğer bütün ameliyeleri ilham eden ve onlara hâkim olan ilk ameliye, çocuğun mümkün olabilen en iyi hayatına ait kiymet hükmündedir. Mürebbi için bir insanî mefkûre idraki lâzımdır; terbiyesine de buna göre bir istikamat verecektir. Fakat bu mefkûre bir hayali muhal olmamak için, mükemmeliyet ve mutlakiyet iddiasından uzak, hayat zaruretleri hakkında şeniyetçi bir idraki tazammün etmelidir. İyi mürebbi olmak için hayatı tanımak, eşyayı ve insanları tanımak ve anlamak lâzımdır.

NAKİLİ : KADRİ

Ferhat

Taş kesilsem duramam, dağların ötesinde
Kanı kalbimde çarpan bir kadın gel desin de!
Ben batıya koşarken, kulaklarım sesinde,
Rüzgâr göğüs geçirir, dere çağlar yolumda.

Yaydan kopan ok gibi kanat açtım derine,
Kapanmak istiyorum bu hızla dizlerine...
Delmek için nefesim yetti külünk yerine :
Birer küme buluttu sıra dağlar yolumda.

Akdenizin dalgası gönlüm kadar taşmadı,
Hey ne dağsın ki dalgam zirvene yaklaşmadı!
Bin geçit aştı gönlüm, bir kalbini aşmadı.
Geçtiğim dağlar bugün bana ağlar yolumda!

FARUK NAFİZ